

التقاط یا ابداع؟

□ دکتر سید مصطفی محقق داماد

استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه شهید بهشتی

اینکه یک نظام مستقل و ابتکاری است و هرچند که او در این نظام فلسفی، توجهی عمیق بافکار حکیمان و فیلسوفان پیش از خود کرده و از آراء ایشان بهره‌ها برده، اما خود نیز با روشی تحقیقی بنقادی آن افکار پرداخته و آراء بدیع خود را ابراز داشته است؟

بگمان ما این سؤال و طرح آن، از این جهت مهم است که ما با پاسخ به آن می‌توانیم جایگاه صدرالدین شیرازی را در سیر تحولی و مسیر تکاملی اندیشه فلسفی تعیین کنیم. اگر شالوده نظام فلسفی او حاصل التقاط و تلفیق افکار است او را ناظر این سیر اندیشه بدانیم؛ و اگر شالوده نظام فلسفی او همانا افکار بدیع و نو اوست او را تحول‌برانگیز بدانیم و نه صرفاً تماشاگر سیر تحول، بی‌آنکه تأثیری بر این سیر گذاشته باشد.

بهر حال در پاسخ سؤال فوق دو نظر متقابل و در برابر هم وجود دارد. گروهی برآنند که صدرالدین شیرازی فلسفه نو ندارد و بزرگترین تألیف او یعنی کتاب الاسفار الاربعه، تنها یک جُنگ (مجموعه) فلسفی است که التقاط میان تحقیقات فلاسفه مُسَاء و اَشْرَاق است. و گروهی دیگر مقابل این نظر را برگزیده‌اند یعنی بر این باورند که صدرالدین شیرازی گرچه در خلال کتاب اسفار بنقل تحقیقات فلسفی حکیمان پیش از خود پرداخته لکن در اکثر مباحث فلسفی، دارای نظریات و آراء ابداعی است و با همین آراء و نظریات از خود، فیلسوفی بزرگ و ممتاز و تأثیرگذار بر روند تکامل فکر فلسفی ساخته است.

چکیده

جایگاه صدرالمُتألّهین شیرازی در سیر تحول و تکامل اندیشه فلسفی بگونه‌ای است که اگر شالوده نظام فلسفی او را حاصل التقاط و تلفیق افکار بدانیم، او ناظر بر این سیر اندیشه است و اگر افکار بدیع و نو، تشکیل دهنده بنیاد تفکر فلسفی او باشد، باید نقش او را تحول‌برانگیز این جریان دانست و نه صرفاً تماشاگر سیر تحول، بی‌آنکه تأثیری بر این سیر گذاشته باشد.

مطالعه دقیق کتب صدرالمُتألّهین و مقایسه آنها با آثار پیشینیان کاملاً روشن می‌کند که صدرا دارای یک سیستم و نظام فلسفی خاص است که کاملاً بدیع می‌باشد و امکان ندارد که از جمع، التقاط و تلفیق مطالب مختلف یک سیستم مشخص بوجود آید. به عبارتی سیستم و نظام فلسفی صدرا دارای ارکانی است که جنبه ابتکاری دارد.

کلید واژه‌ها

صدرالمُتألّهین؛	حکمت‌متعالیه؛
ابن‌سینا؛	التقاط؛
حائری یزدی.	ابداع؛

یکی از مسائلی که شاید بویژه در این یک‌قرن اخیر متوجه فلسفه صدرایی یا حکمت‌متعالیه شده است این بحث است که آیا فلسفه صدرالدین شیرازی صرفاً یک تلفیق و التقاط میان افکار فیلسوفان پیش از اوست؟ یا

۱. متن سخنرانی ابراد شده در کنگره ملاصدرا، اول خرداد ۱۳۸۱.